

fredag 9. mai 1975 kl. 16.30.

Statsminister Trygve Bratteli.

Foredrag for fellesmøte av Bokhandlerforeningen/Forleggerforeningen,
Park Hotell, Sandefjord, fredag 9. mai 1975.

Får jeg først presisere at når en skal snakke om kulturpolitikk, er en nødt til å avgrense ganske sterkt innholdet i ordet kultur. I slike diskusjoner blir ordet kultur ofte gjort til et synonym for ordet kunst. Selv om det siste utover den profesjonelle kunst blir utvidet til alle former for folkekunst - ja, all kunstnerisk skapende virksomhet i et folk - er dette bare en avgrenset del av et folks kultur.

Kultur i vid forstand er alt som skiller dagens menneske og dets samfunn fra fjerne forfedre på vandring rundt i de store skoger. En rekke fundamentale kulturtrekk kommer ikke innenfor den egentlige kunstens rammer. Ta et trekk som det vi kan kalle alminnelig folkeskikk - inklusive høvisk opptreden mennesker imellom - det kan vi i dag minst like mye som før erkjenne som et særdeles verdifullt kulturtrekk. Ta slike ting som solidaritet mellom mennesker, samfølelse med medmennesker, gjensidig aktelse mellom generasjonene - slike ting er trekk av stor betydning for et folks kulturnivå. Til dette kommer alt det mennesker har skapt, og som av og til litt nedlatende

kalles den materielle kultur, hele det grunnlag det moderne samfunn tufter sin økonomiske tilværelse på. Alt dette og mere til former tidens kultur. Observasjonen er verdifull fordi den viser oss at hele folket lever tidens kultur - med dens styrke og dens svakheter. Kultur er ikke en hobby for eksklusive grupper. Kulturen er et fellesskap for mennesker som lever.

Fra dette brede fellesskap kan vi så av praktiske grunner gi oss inn på spesialområder, der tiltak kan gjøre kulturen rikere og mere tjenlig for menneskelige formål.

Slik ser jeg min oppgave i dag, stillet overfor et møte av bokfolk. Jeg vil her ta utgangspunkt i et par tall om lesevaner. Statistisk sentralbyrå har nylig gjort en undersøkelse om såkalt tidsnyttning, som bl.a. viser i hvor stor grad folk tar del i de ulike kulturaktiviteter. Av et representativt utvalg på vel 3.500 voksne personer var det nesten tre fjerdedeler som hadde lest en eller flere bøker siste året. Sammenliknet med de fleste andre land er vi et meget lesende folk. Hver tjuende nordmann leser mer enn femti bøker for året.

Hvis vi splitter opp tallene på ulike sosiale grupper etter utdanning, yrke, bosted m.v., viser undersøkelsen imidlertid meget store forskjeller. En tredjedel av det norske folk har fremdeles ingen formell utdanning ut over sju års folkeskole. Blant disse var det nesten 50 % som ikke hadde lest en bok

siste året, mot bare 5 % blant dem med gymnasutdanning. En av sju personer på universitets- og høgskolenivå leste minst en bok for uka, mens bare en av femti personer med folkeskole hadde tilsvarende lesing.

Forskjellene mellom de ulike grupper av folket er enda større når det gjelder enkelte andre kulturtilbud. Bare 9 % av personene på folkeskolenivå hadde gått i teater eller opera siste året, og bare 6 % på konsert eller utstilling. På universitets- og høgskolenivå hadde over 60 % gått i teater eller opera siste året. Framfor alt besøker folk med høy utdanning slike kulturinstitusjoner mange flere ganger pr. år enn de med minimum utdanning. Sortering etter geografisk bosted viser av naturlige grunner liknende forskjeller.

Slike undersøkelser gir et klart uttrykk for at forbruket av samfunnets kulturtilbud har nær sammenheng med utdanningsnivå og en rekke geografiske, sosiale og økonomiske faktorer. Disse forskjellene er nok mindre enn i de fleste andre land. Men de er likevel betydelige, meget større enn når det gjelder å nytte utdanning og sosiale goder. Vi må slå fast at vi ikke har maktet å gjennomføre kulturelt demokrati i dette landet. Hittil har f.eks. mer enn to tredjedeler av statens kulturbevilgninger gått til de tre-fire største byområdene. Ingen andre viktige samfunns-goder er så ujevnt fordelt over landet.

Disse forhold har vært ett av utgangspunktene

når Regjeringen i det siste har prøvd å forme en mer aktiv kulturpolitikk. Reelt like muligheter for alle grupper i folket er her en viktig målsetting.

Vi skal samtidig være forsiktige med å legge for meget i slike tall og undersøkelser. De måler noe, men gir ikke hele bildet. Statistisk sentralbyrås undersøkelse viser at det er 40-50 ganger så vanlig på universitets- og høgsolenivå som på folkeskolenivå å gå minst seks ganger i teater eller opera for året. Dette er selvsagt ikke noen målestokk for den samlede kulturelle aktivitet og holdning i de forskjellige gruppene av folket. En ting er at tilbudene er så ulikt fordelt. Kanskje enda viktigere er det at vi hittil hovedsakelig har skaffet oss data om den form for kulturell utfoldelse som er knyttet til bestemte sosiale grupper. Dette er grupper som har høy status i samfunnet og gjerne er bosatt i sentrale strøk. Andre former for kulturelle aktiviteter forteller våre dokumenter mindre om. Men det er ikke dermed sagt at slike aktiviteter ikke eksisterer, eller at de er mindreverdige i sitt miljø.

Dette understreker at vi skal være meget forsiktige med å knytte kulturbegrepet til visse privilegerte gruppers kulturvaner og preferanser. Statens kulturpolitikk har unektelig vært preget av slike holdninger helt til det siste. Det vesentlige av bevilgningene har gått til kulturformer med en meget snever sosial kontaktflate. Det betyr ikke at disse

kulturtiltakene har fått for mange penger som nå kan overføres til andre formål. Men det betyr at en større del av de nye pengene vi håper å kunne skaffe til kulturformål, må gå til et bredere kulturarbeid rundt omkring i hele landet.

De oppgaver jeg hittil har nevnt, arbeidet for kulturelt demokrati og reelt like vilkår på kulturområdet, feller seg naturlig inn i den allmenne politikk som Det norske Arbeiderparti har ført og fremdeles vil føre. Vi ser det som meget viktig at kulturarbeidet på denne måten integreres i samfunns-politikken for øvrig. Det må bli vurdert ut fra de generelle målsettinger vi har risset opp for den videre utbyggingen av samfunnet.

Vi har med dette nærmet oss en annen viktig innfallspurt når vi skal drøfte kulturpolitikken oppgaver i dagens og morgendagens samfunn. Hittil har kulturinteresserte gjerne spurt: Hva vil tjene kulturlivet, hvilke tiltak bør det offentlige fremme for å sikre en kvalitativt verdifull kultur? Det er viktige spørsmål som fremdeles bør stilles. Men samtidig bør vi spørre: På hvilken måte kan kulturpolitiske tiltak være med og gi oss muligheter for å bygge et kvalitativt rikere samfunn for alle grupper i folket?

Gårsdagens oppgaver var store, men de ligger for alltid bak oss. I et karrig fjell-land, langt mot nord, har vi skapt en velferdsstat med gode og trygge kår for praktisk talt alle. Enkelte grupper

er blitt hengende igjen, vi har fremdeles uløste oppgaver. Dagens samfunn er imidlertid ikke målet, men utgangspunktet for det videre arbeidet. Den store utfordringen er morgendagens problemer, og de er i stor utstrekning av et annet slag enn de vi har løst i fortiden. Det er vår oppgave å finne de riktige løsninger, de beste virkemidler.

Jeg kan ikke her komme nærmere inn på disse allmenne oppgavene som gjelder den videre utbygging av samfunnet. For vårt land vil den nye oljeaktiviteten komme til å spille en meget viktig rolle, også med den moderate utvinningstakt som Regjeringen og Stortinget tar sikte på. Det er dessuten klart at miljøproblemene vil stå sentralt i alt politisk arbeid. Det gjelder både vernet om vårt ytre fysiske miljø og sikringen av et godt sosialt miljø. Oppgavene er store og mangeartede. Enkelte av dem bør kunne løses bedre og billigere innenfor rammen av en utvidet kulturpolitikk enn over det moderne samfunns reparasjonsbudsjett, dvs. som en del av sosialpolitikken.

Med den vekt som på denne måten legges på trivsel og miljøverdier, kan det kanskje sies at kulturpolitikken har fått en ny dimensjon ved siden av kulturvern og mer estetiske verdier, som ikke av den grunn er mindre viktige enn før.

Et første program for å gjennomføre en slik utvidet kulturpolitikk er lagt fram i de to kulturmeldingene. De viktigste mål for denne politikken er:

- Rikest mulig utvikling av skapende evner og anlegg for alle etter forutsetninger og interesser.
- Kulturelt demokrati, det vil bl.a. si at flest mulig er med og former kulturpolitikken og kulturarbeidet og setter i rekkefølge de tiltak og oppgaver som skal få offentlig støtte.
- Kulturell desentralisering og distriktsutbygging, slik at kulturtilbudene blir langt mer jevnt fordelt ut over hele landet.
- Stimulering av egenaktivitet, dvs. at en ikke lenger ser kulturarbeidet først og fremst som en distribusjon, men som et spørsmål om aktivisering.
- Allsidige kulturtilbud til de forskjellige sosiale lag og til alle spesielle grupper i samfunnet, f.eks. barn, eldre, funksjonshemmede osv.

Kulturmeldingene skisserer de virkemidler Regjeringen tar sikte på å bruke for å fremme en slik politikk. Tiltakene bygger i meget liten utstrekning på såkalte legale virkemidler, dvs. forbud, påbud osv. Enkelte kan ha fått det inntrykk at meldingene vil bygge opp et stort kulturbyråkrati rundt omkring i landet. Det er i alle fall enkelte som har ønsket å skape det inntrykket. Faktisk krever meldingene ikke noen bestemt kulturadministrasjon i fylker eller kommuner. Men det var naturlig å peke på at den svake plass for kulturoppgavene i mange kommunale og fylkeskommunale budsjetter kan ha en viss sammenheng med at en på dette området stort sett sakner de organer

og det minimum av administrasjon som en etter hvert har fått på andre viktige samfunnsområder. Kultursakene blir da ikke forberedt like godt som andre saker. Jeg har inntrykk av at enkelte har den oppfatning at kulturarbeid er noe så spesielt at det ikke bør organiseres og behandles på samme måte som andre samfunnsoppgaver. Det er først når kulturoppgavene blir tatt like alvorlig som andre oppgaver at en kan vente å gi dem den plass som synes nødvendig i dag.

Ut fra et liknende syn har Regjeringen rådd til politisk sammensetning av de nye kulturstyrene. Slik er det for tilsvarende kommunale og fylkeskommunale organer på andre områder. Det vil gagne kulturarbeidet på noe sikt de fleste steder hvis det på denne måten kommer med i den vanlige politiske prioriteringen. Men heller ikke dette er noe påbud hvis kommunene ønsker å velge kulturstyret på et annet grunnlag.

De viktigste virkemidlene Regjeringen tar i bruk for den nye kulturpolitikken, er av økonomisk karakter. Slike virkemidler kan gi en smidig styring med større spillerom for lokale og regionale valg av områder det skal satses på. Det er her bl.a. tale om en allmenn tilskottsordning for kulturarbeid i kommunene (fra 1975) og for kulturarbeid i fylkene (fra 1976), begge med en markert utjevneende effekt i landsmålestokk etter økonomisk bæreevne i kommunene og fylkene.

Med de oppgaver vi står overfor, har Regjeringen

funnet det riktig å prioritere kulturarbeidet meget sterkt økonomisk. Regjeringen har således bundet seg til i inneværende fireårsperiode å gi kulturområdet dobbelt så sterk vekst som statsbudsjettet for øvrig. Vi har ingen illusjoner om at alle legitime behov dermed vil bli dekket. Men dette kan tas som uttrykk for et forpliktende program for Arbeiderpartiet og den nåværende regjering.

De to kulturmeldingene gir seg ikke ut for å være noe fullstendig og avsluttet verk. De må isteden oppfattes som en ny start, som en første etappe på veien. Viktige områder er i det hele tatt ikke behandlet i denne omgang. Det gjelder først og fremst kunstneres vilkår og oppgaver i samfunnet.

Vi kan trygt slå fast at særlig de skapende kunstnerne i dag er en underpriviligert gruppe i samfunnet. De er uten den trygghet som de fleste andre grupper etter hvert har vunnet. Deres inntekter fra kunstnerisk virksomhet er i gjennomsnitt meget lav. Den kunst de skaper, når heller ikke fram til et så stort publikum som vi kunne ønske.

Det bør være et viktig mål å gi de aktive kunstnerne tilnærmet like vilkår med andre yrkesgrupper, så langt det er mulig for denne spesielle yrkesgruppen. Det er ikke verdig å la kunstnerne fortsette å stå utenfor velferdssamfunnet. På den annen side kreves det at kunstnerne gjennom sine organisasjoner og valgte tillitsmenn prøver å sette seg inn i hvordan et moderne samfunn virker. Alle

grupper må følge visse grunnleggende spilleregler om det skal være mulig å nå fram med berettigede krav. Jeg synes å ha registrert en positiv utvikling i så måte i det siste, enda bildet, ikke minst organisasjonsmønsteret blant kunstnerne, unektelig kan synes noe uoversiktlig.

Som kjent har de skapende kunstnerne gjennom Kunstneraksjonen -74 fremmet tre hovedkrav overfor myndighetene:

1. Reelt vederlag for bruken av de skapende kunstneres arbeider.
2. Økt bruk av kunstneres arbeider.
3. Gjennomføring av en garantiinntektsordning slik at kunstnerne kan sikres et rimelig økonomisk grunnlag.

Arbeiderpartiets landsmøte gjorde nå i april et enstemmig vedtak som i prinsippet slutter opp om kunstneres trepunkts-krav. Det har også falt naturlig å legge slike synspunkter til grunn for arbeidet med den kommende kunstnermeldingen. Foruten generelt å fremme tiltak som kan bedre kunstneres arbeidskår, vil kunstnermeldingen bl.a. ta opp til drøfting kunstneres krav om forhandlingsrett. De utøvende kunstnere har som kjent slik forhandlingsrett stort sett på linje med andre yrkesgrupper. Om vi ønsker å innpasse også de skapende kunstnere sterkere i det vanlige mønster i samfunnet, bør vi være villig til å vurdere en utvidelse av deres forhandlingsrett på flere områder, så langt det er naturlig for denne spesielle gruppen.

Enkelte kunstnere har visstnok oppfattet kulturmeldingene som en lav vurdering av deres egne interesser. I alle fall har Kunstneraksjonen -74 gitt uttrykk for det. Av det jeg her har sagt, håper jeg en forstår at så ikke er tilfelle. Regjeringen har tvert imot funnet spørsmålene som gjelder kunstnerne og kunstens plass i vårt moderne samfunn så viktige at det var naturlig å drøfte dem utførlig i en egen melding. Denne kunstnermeldingen vil foreligge om kort tid.

Jeg vil understreke at det ikke er og bør ikke skapes noen motsetning mellom på den ene siden ønsket om å fremme den folkelige kulturen bl.a. gjennom styrking av egenaktiviteten og på den andre siden behovet for å fremme omfattende tiltak for å bedre kunstnerne kår. Vi ser dette som to sider av samme viktige oppgave, å gi skapende og kunstnerisk aktivitet en sentral plass i samfunnet. Dette ikke først og fremst for kunstnerne skyld, ja heller ikke for kunstens skyld, men for samfunnets skyld. Vi mener det er enda viktigere enn før når vi skal skape et menneskelig framtidssamfunn. Derfor vil kunstnermeldingen også komme utførlig inn på viktige spørsmål som gjelder kunstformidlingen i samfunnet.

Enkelte har hevdet at den nye kulturpolitikken ikke legger tilstrekkelig vekt på kunstnerisk kvalitet. Det blir f.eks. spurt om vi likestiller bingo og Beethoven.

La meg slå fast at all kunst - og alt kultur-

arbeid i det hele tatt - stiller avgjørende krav til kvalitet. Det er viktig å ha dette klart i vårt arbeid for å utvide de kulturpolitiske rammene og bl.a. fremme trivsel og miljøverdier. Men vi ønsker ikke et kvalitetsmonopol. Vi ønsker ikke å føre videre den politikk som i realiteten gir enkelte små grupper, som regel sentralt plassert i samfunnet, det privilegium alene å definere kulturbegrepet og formulere kvalitetskravene både for seg selv og andre. Kvalitet er ikke noe som er bestemt en gang for alle, og som gjelder likt for alle slags kulturaktiviteter. Det vil fremme kulturarbeidet best om kvalitetsnormene formuleres ut fra forutsetningene til dem som er opptatt av en aktivitet. Det er dessuten viktig å være klar over at vi i kulturarbeidet kan skille mellom to former for kvalitet. I alt profesjonelt kunstnerisk arbeid er produktet det avgjørende. Det er resultatet, det ferdige verket som skal formidles som kunstopplevelse til andre. Vi kan her tale om produktkvalitet. I kulturell egenaktivitet, amatørarbeid, er derimot aktiviteten viktigere enn produktet. Det er selvsagt en gradvis overgang mellom slik aktivitetskvalitet og profesjonell produktkvalitet. Men i diskusjonen om kvaliteten i kulturarbeidet ser det ut til at denne viktige prinsipielle forskjellen delvis har vært oversett.

I denne sammenhengen vil jeg også peke på en annen misforståelse. Enkelte har oppfattet kultur-

meldingene slik at det å ta imot profesjonell kunst skulle være mindreverdige jevnført med egenaktivitet. Det er selvsagt ikke tilfelle. Aktiv opplevelse av og innleving i god kunst er en meget viktig kulturell aktivitet. Distribusjonen av kommersiell massekultur kan derimot virke passiviserende på mange.

Med de to kulturmeldingene og den kommende kunstnermeldingen håper vi at det er lagt et nytt og bedre grunnlag for det videre kulturarbeidet. Men store oppgaver står ennå igjen. Regjeringens melding "Ny kulturpolitikk" peker på en rekke av disse oppgavene. Blant de tiltak vi må konsentrere oss mer om i åra framover, er bedre kulturtilbud for spesielle grupper, slik som barn, ungdom, eldre mennesker, funksjonshemmede osv. Det samme gjelder forhold som har sammenheng med de sosiale barrierene i samfunnet.

Kulturarbeidet i våre byområder og de nye industrisamfunn vil også kreve stigende oppmerksomhet i tiden som kommer. Den voksende oljeaktiviteten vil ha virkninger som i så måte vil være en meget stor utfordring for norsk kulturpolitikk.

Vi har videre en rekke presserende oppgaver når det gjelder den tiltakende kommersialisering på deler av kulturområdet. Dette har bl.a. sammenheng med den flernasjonale kulturindustriens effektive markedsføring av sine masseproduserte varer. Det kan hende at slike forhold må vurderes annerledes på kulturområdet enn på andre områder i samfunnet. På den andre siden må vi unngå å gripe inn i den frie kulturutvekslingen, som er et grunnleggende prinsipp i en demokratisk kulturpolitikk. Men det at problemene er vanskelige, bør ikke føre til at ting får utvikle seg på en uheldig måte uten å gjøre noe. Det er også andre former for uheldig kommersialisering som det er grunn til å vurdere nærmere.

Massemedienes rolle i kulturpolitikken kan praktisk talt ikke overvurderes, enten vi ser denne som ønskelig eller ikke. Særlig fjernsynet har en enorm gjennomslagskraft. På en enkelt kveld kan det for eksempel være flere som ser fjernsynsteatret enn det samlede publikumstall for alle norske teatre gjennom et helt år. Regjeringen har i den siste kulturmeldingen lagt vekt på at Norsk rikskringkastings virksomhet må vurderes som en vesentlig del av samfunnets totale innsats på det kulturpolitiske felt. Det understrekes at de generelle kulturpolitiske målsettinger må ha følger også for programarbeidet i radio og fjernsyn. Stortinget har sluttet seg til dette syn.

Vi har hittil litt for ofte vurdert enkelte sektorer av kulturområdet uten å se sammenhengen mellom dem. Langt mindre har en prøvd å se sammen-

hengen med samfunnspolitikken for øvrig. Kulturmeldingene og kunstnermeldingen er et første forsøk på å gi en mer samlet vurdering. Også massemediene har vi drøftet isolert hver for seg. Det synes nå nødvendig å drøfte deres oppgaver i en samlet kulturpolitisk og samfunnspolitisk sammenheng, ikke minst i lys av den teknologiske utvikling vi kan vente i åra framover. Regjeringen tar sikte på å komme i gang med et slikt arbeid.

Bokbransjens spesielle problemer har Regjeringen ennå ikke tatt opp til vurdering i vår nye kulturpolitiske situasjon. Vi kan vel uten videre slå fast at vi også på dette området har hatt meget sektortenkning. Det gjelder både i bransjen selv og i myndighetenes behandling av de akutte problemer som fra tid til annen har oppstått. Vi har for eksempel ikke gjort nok for å se salgsdistribusjonen og utlånsformidlingen av bøker i sammenheng. Et moderne samfunn har selvsagt bruk for begge distribusjonsformene. Vi bør derfor være interessert i å opprettholde et godt bokhandlernet med allsidig boktilbud i hele landet samtidig som vi bygger ut folkeboksamlingene slik at de kan gi enda bedre bok- og informasjonsservice enn i dag.

Vi kjenner til at bokbransjen i de siste år har arbeidet meget tungt i en rekke land. Så vidt jeg forstår, har imidlertid den norske bokbransjen stort sett unngått de kriser som blant annet har rammet våre naboland. Jeg vet ikke om det kommer av at norske forleggere og bokhandlere er dyktigere enn sine

nordiske kolleger. Kanskje har det også sammenheng med at vi hadde mindre fallhøyde - bokproduksjonen og boksalget var ikke kommet opp på et så høyt nivå som i våre naboland. Videre har selvsagt den generelt gode økonomiske utvikling i Norge spilt en rolle. Vi skal heller ikke glemme at bøker i vårt land i motsetning til de andre nordiske land er fritatt for merverdiavgift. Så lenge merverdiavgiften er generell, innebærer slik fritaking reelt en statlig subsidiering av bokbransjen på godt over 100 millioner kroner årlig. Beløpet svarer til nærmere halvparten av statens kulturbudsjett. I et så lite språksamfunn som vårt er det selvsagt sterke grunner for en slik støtte til bokbransjen og bokleserne. Men jeg har villet minne om forholdet fordi jeg har inntrykk av at mange glemmer eller ser bort fra realiteten i dette avgiftsfritaket.

Jeg er klar over at også norske bokfolk har sine problemer. Jeg forstår at innkjøpsordningen for norsk skjønnlitteratur nå særlig volder bekymringer. Jeg regner imidlertid med at det skal bli mulig å sikre dette statlige innkjøpet også i tiden som kommer. La meg også minne om at dette er en særnorsk støtteordning som det ennå ikke finnes maken til i andre land.

Vi innser at det vil være ønskelig å vurdere bokbransjens oppgaver samlet og som et ledd i den totale kulturformidlingen i samfunnet. Vi har imidlertid funnet det naturlig å vente med en slik vurdering til vi har fått resultatene fra den store bokundersøkelsen som det er gjort rede for tidligere i dag. Først når vi har fått studert disse resultatene, vil vi overveie

hvordan vårt videre arbeid bør legges opp. Enkelte spørsmål som gjelder bokbransjen, vil det ellers være naturlig å ta opp i sammenheng med den vurdering vi skal gjøre av massemedienes oppgaver og av den uheldige kommersialisering på kulturområdet.

Jeg vil her gjerne presisere at samme hvilke tiltak som kan bli aktuelle i åra framover - og i så måte bør vi nok være åpne også for nye løsninger - bør vi legge avgjørende vekt på at det skal være mulig å opprettholde et fritt og uavhengig åndsliv uten statlig sensur eller dirigering. På den andre siden må vi være på vakt mot reelle produksjons- og distribusjonsmonopoler som på falsk måte ikler seg det frie ords idealistiske kappe.

De tall og data som jeg tidligere innledet med, understreker at det ennå er meget ugjort før lesingens verdier når likt fram til alle grupper i folket. Et gammelt ord sier at kunnskap er makt. Lesing gir derfor makt over medmennesker. Vi ønsker å fordele denne makten bedre enn vi hittil har greidd. Det er derfor dobbelt viktig at bokbransjens og lesingens problemer settes inn både i den utvidede kulturpolitikken og i den allmenne samfunnspolitikken.

Reelt like muligheter for alle grupper i folket er et hovedmål i Arbeiderpartiets politikk. I arbeidet for å nå dette målet har vi hittil - som vilkårene var - lagthovedvekten på økonomiske og sosiale forhold og på utdanning. Tiden er nå kommet til å legge tilsvarende vekt på retten til kultur. Ikke bare retten til flere og bedre kulturtilbud jevnere fordelt utover hele landet.

Men framfor alt retten til sin egen kultur, hver enkelts rett til å leve ut evner og anlegg etter personlige forutsetninger og interesser i skapende aktivitet sammen med andre mennesker.

For alle som har funnet sitt virke på samfunnets nye vekstområder, er det oppmuntring å hente i den utvikling det avanserte industrisamfunn nettopp nå gjennomlever. Vi vet fra menneskenes lange utviklingshistorie at de grunnleggende behov knytter seg til mat, klær og husly. Etter hvert som disse primære behov blir dekket og trygget, søker mennesket tilfredsstillelse av stadig nye og i denne sammenheng sekundære behov - og de synes uendelige.

Vårt slektledd har ingen grunn til å se nedlatende på tidligere generasjoners endeløse slit for å skaffe det i egentlig forstand daglige brød. Den mor som føler seg utrygg for maten til sine barn de neste dager, har små muligheter for å dyrke mere fornemme bekymringer.

For meg lyder det hult når folk som har sitt på det tørre snakker kritisk om at andre mennesker er for "materialistiske", for opptatt av fysiske goder og ting. Alle mennesker samler stor oppmerksomhet om det materielle livsgrunnlag inntil dette er dekket og trygget. Det er ikke noe nedverdiggende i det.

Men vi lever i en tid da de primære behov er rimelig dekket i Norge. Menneskene kan se ut til videre horisonter, og realisere ønsker som tidligere hørte de fjernere framtidsdrømmer til. Her kommer blant annet kunsten og den nye kulturpolitikken inn i de store folkegruppers hverdag. Mennesket får tid og råd til å gjøre livet rikere enn det var mulig under

fortidens slit og fattigdom.

      Dette nye og økonomisk rikere samfunn er det fruktbare jordsmonn som også venter på kulturarbeidernes virke. Dette er også bokproduksjonens nye marked. Vekstgrunnlaget ligger der og det utvides. De som ved sitt virke vil være med og møte menneskenes nye og grenseløse sekundære behov, må også selv ta et betydelig ansvar for hva som bringes til vekst og blomstring på dette nye grunnlaget.